

A CSALÁDJOGI ALAPELVEK TARTALOMFORMÁLÓ HATÁSA A CSALÁDTAGOK KÖZÖTTI MEGÁLLAPODÁSOKBAN*

KRISTON EDIT**

A családtagok jogviszonyai jelentős mértékben átalakultak az utóbbi időben. A változás főképp abban figyelhető meg, hogy a felek magánautonómiája kiszélesedett, és mind a jogalkotás mind a jogalkalmazás igyekszik elősegíteni ezen követelmény érvényesülését. A 2013. évi V. törvény a családjog magába integrálásával továbbra is igyekszik elsőbbséget biztosítani a családtagok közötti jogviszonyok saját igényeknek megfelelő rendezésére, így a szerződéses jogrendezést preferálja. A tanulmány célja ezen jogviszonyok ismertetése és a családjogi alapelvek tartalomformáló hatásának bemutatása.

Kulcsszavak: család, családi jogviszony, polgári jog, megállapodások, alapelvek

The legal relations between family members are changed nowadays. It means, that the private autonomy of the family member would be bigger and bigger time to time. The legislator and the courts respect this private autonomy and try to guarantee this. The Act V. of 2013 integrated into itself the regulations of the family law. The regulations provides the opportunity, that the family members use agreement to form there own relationships. The purpose of this paper is to introduce the Hungarian legal solution for the agreement between family members and show it, how can effect the family law principles on this agreements.

Keywords: family, family relations, civil law, agreements, principles

Bevezetés

A családtagok közötti jogviszonyok fogalmát a mindenkori családstruktúra határozta meg. A történelem folyamán a társadalmi elvárás azt az elvet tükrözte, miszerint a családi kapcsolatok alapja nem lehet más, csak a házasság és a vérségi alapú leszármazás, azaz a rokon kapcsolat. A családtagok közötti viszonyok jogi szabá-

* A tanulmányban ismertetett kutatómunka az EFOP-3.6.1-16-00011 jelű *Fiatalodó és Megújuló Egyetem – Innovatív Tudásváros – a Miskolci Egyetem intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztése* projekt részeként – a Széchenyi 2020 keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

** DR. KRISTON EDIT
tudományos segédmunkatárs
Miskolci Egyetem ÁJK
Civilisztikai Tudományok Intézete
Polgári Jogi Intézeti Tanszék
kristonedit01@gmail.com

lyozását is ezen tények határozták meg elsősorban, ugyanakkor a társadalmi szemléletváltásnak köszönhetően ma már egy megváltozott jogi környezetről beszélhetünk. Ha egy kis jogtörténeti kitekintést teszünk, megállapítható, hogy hazánkban 1906-ban történt először kísérlet a családi kapcsolatok jogi elismerésének kiszélesítése irányába, amikor is a Curia a 79. számú teljes ülési döntvényében elismerte a házasságon kívül született, azaz akkoriban törvénytelen gyermek öröklési jogát anyja hagyatékában a törvényes leszármazóké mellett. A bíróságok azonban hamar visszatértek a korábbi gyakorlathoz és egészen 1919-ig visszaállt a régi szemlélet.¹ Ekkor azonban jogszabályi szinten került kimondásra, hogy a „*magyarországi Tanácsköztársaság törvénytelen gyermekeket nem ismer*”², megszüntetve ezzel a korábbi megkülönböztetést. Egy évvel később azonban ismét visszalépés következett, az 1920. évi I. törvény 9. §-a eltörölte a rövid életű rendelkezést, így ismét visszaállt a törvényes és törvénytelen leszármazók kettőssége. A problémát végérvényesen az 1946. évi XXIX. törvény oldotta meg. Ez a jogszabály nem tett különbséget a gyermekek jogállása között attól függően, hogy házasságból vagy azon kívül származtak-e.³

A családjogi jogegységesítésben a következő mérföldkő a *házasságról, családról és gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény* (a továbbiakban: Csjt.) megalkotása volt, amely a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyvünk, a *2013. évi V. törvény* (a továbbiakban: Ptk.) hatálybalépéséig majdhogynem egységesen szabályozta a családjogi viszonyokat. Ez az egység 1977-ben bomlott meg, ugyanis az 1959. évi IV. törvénybe⁴ ekkor került be a de facto élettársak vagyoni viszonyait szabályozó normaanyag. A szabályozástörténet következő mozzanata a bejegyzett élettársak helyzetének rendezése volt. Ezzel kapcsolatosan 2007 decemberében fogadta el az Országgyűlés az első külön törvényi szabályozást, amit azonban aggályosnak ítélt az Alkotmánybíróság⁵, mert mind az azonos nemű párokra, mind a különemű párokra alkalmazni rendelte a szabályanyagot. Úgy vélték ezzel kiüresíti a házasság jogintézményét, ráadásul a kitűzött célt sem éri el a szabályozás, így megsemmisítették a még hatálybalépés előtt álló normát. Némi átdolgozás után 2009-ben új jogszabály született meg az azonos neműek házassághoz hasonló jogállását biztosí-

¹ PAP Tibor: *A házasságon kívüli leszármazásra vonatkozó jogalkotás fejlődése*. Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs publicata tanulmány sorozat, Pécs, 1965, 4.

² PAP: i. m. 7.

³ Ahogy a törvény 1.§-ában is megfogalmazta a jogalkotó: „*A jelen törvény célja az, hogy az emberi egyenlőség eszméjének szolgálatában a családi jogállás egyenlőségét is a származástól függetlenül az élet minden vonatkozásában minél teljesebben érvényesítse. Ehhez képest a jelen törvény erejénél fogva a törvényes és törvénytelen származás megkülönböztetése megszűnik.*” – 1946. évi XXIX. törvény a házasságon kívül született gyermek jogállásáról 1. §.

⁴ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: 1959-es Ptk.).

⁵ Lásd részletesen: 154/2008. (XII. 17.) AB határozat.

tó bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló törvény⁶, amely mind a mai napig hatályban van kiegészítve a Ptk. szabályozását.

A Ptk. hatálybalépésekor fontos újítás volt, hogy a családjogi szabályozás integrálódott a magánjog egységes kódexének tekintendő jogszabályba. Fontosabb változás azonban, hogy a jogalkotó jelentősen kibővítette a családjogi szabályozást a Csjt.-hez képest, aminek eredményeként a családi jogviszonyok köre is jelentősen bővült. A Ptk. tervezetében a legnagyobb újítás a párkapcsolatok terén volt tapasztalható, ugyanis a cél akkor az volt, hogy mind a bejegyzett élettársi kapcsolat, mind a de facto élettársi kapcsolat elfoglalja helyét a Negyedik Könyvben. A tervezet elfogadását megelőzően azonban a jogalkotó visszakozott, és sajátos megoldás született. A bejegyzett élettársak a mai napig nem kerülnek említésre a Ptk.-ben, ugyanakkor a továbbra is hatályban lévő külön törvény utalószabályának köszönhetően mégis megtalálhatóak ott, és néhány kivételtől eltekintve teljesen azonos joghatások fűződnek e kapcsolathoz, mint a házassághoz. A de facto élettársak szabályanyaga viszont bekerült a Ptk.-be, de megosztott rendszerben, ugyanis családjogi hatást csak azon de facto élettársi kapcsolatokhoz fűz a jogalkotó, amely legalább egy évig fennállt és a felek kapcsolatából közös gyermek származik.

A családi kapcsolatok egyéb területein is megfigyelhető azonban a változás, hiszen a vérségi leszármazáson és örökbefogadáson kívül jogi védelmet nyernek egyéb kapcsolatrendszerek is, mint a mostohaszülő-mostohagyermek kapcsolata, illetve a nevelőszülő-nevelt gyermek viszonya.⁷ Ezen változások bevezetésével a jogalkotó egy újabb lépést tett afelé, hogy jogi védelemben részesítse a modern családi formákat is.

1. A családtagok közötti kontraktuális viszonyok rendszere a Ptk.-ban

A Ptk. rendszerében a házasság az a jogintézmény, ahol maga a jogalkotó is elkülöníti a felek személyes és vagyoni jogviszonyait. A Családjogi Könyv 4:24. §–4:85. §-ok tartalmazzák a házasság joghatásait. Ez alapján a házasság megkötésével a házastársak között jogokat és kötelezettségeket magában foglaló *személyi és vagyoni kapcsolatrendszer* jön létre.⁸ A kapcsolat részben a házastársak közötti köteleket foglalja magában, részben a közös gyermekük vagy gyermekeik irányába is megnyilvánul, mint közösen gyakorolt jogok vagy egymást helyettesítő jogosítványok.⁹ A személyi viszonyok tisztázása azonban a de facto élettársak esetén hiányzik. Előfordulhat azonban, hogy ők is közösen nevelnek gyermeket, ami által a közöttük fennálló jogviszony szintén családjogi védelmet nyer. A szülő-gyermek viszony ugyanis az egyik legszemélyibb joga és kötelezettsége a feleknek, amihez

⁶ 2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról.

⁷ Lásd például Ptk 4:179. § (3) bekezdés vagy Ptk. 4:199. §.

⁸ BOROS Zsuzsa: A házastársak személyi viszonyai. In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Jog-Családjog*. HVG-Orac, Budapest, 2013, 67.

⁹ BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2017, 105.

a CsJK ugyanazon joghatásokat fűzi házas és nem házas szülőpárok esetében egyaránt. A szülő-gyermek kapcsolat alapját a jogi szabályozásban a *szülői felügyelet* képezi, ami nem más, mint a szülőt a gyermekkel szemben megillető jogok és kötelezettségek összessége.¹⁰ A jogalkotó a szülői felügyelet tartalmát kitevő részjogossítványok által definiálja a jogintézményt a Ptk. 4:146. § (2) bekezdésében.

A felek magánautonómiáját biztosítandó, a személyes jellegű jogviszonyokban is a megállapodások elsődlegességét emeli ki a jogalkotó. Ennek értelmében a felek párkapcsolati formától függetlenül megállapodhatnak, hogy különélésük esetére közösen vagy kizárólagosan kívánják rendezni a szülői felügyeletet. Ezek a személyes megállapodások azonban sok tekintetben eltérnek a vagyoni jogi kontraktusoktól. Az eltérések az alábbiak szerint foglalhatóak össze:¹¹

- 1) *A szerződés alakiséga.* A vagyoni jogi megállapodások többsége minősített alakiséget követel a harmadik személyek védelme érdekében, így itt a főszabály a közokirat vagy az ügyvéd által ellenjegyzett magánokirati forma alkalmazása. A személyes jellegű megállapodásoknál azonban a formakényszer ritka.
- 2) *A szerződés tárgya.* A vagyoni jogi szerződések tárgya mindig a felek között fennálló vagyoni viszonyok rendezése, míg az egyéb megállapodásokban a személyi joghatások jelennek meg.
- 3) *A szerződéskötés jogkövetkezménye.* A vagyoni viszonyokat rendező szerződések jogkövetkezménye, hogy a benne foglaltak kötik a feleket, egyoldalúan módosítani vagy önhatalmúlag megszüntetni csak jogszabály felhatalmazása alapján lehet. A bíróság csak kivételes esetben és akkor térhet el a benne foglaltaktól, ha a szerződést részben vagy egészben érvénytelennek nyilvánította. A személyes megállapodások szintén kötik a feleket, azonban a CsJK lehetőséget biztosít ezen szerződések bíróság általi módosítására. Itt tehát kiemelt szerepe van a *clausula rebus sic stantibus* elv alkalmazásának, valamint a családjogi alapelvek fokozottabb érvényesülésének, ami a tételes jogban is megjelenik.¹²

Sajátos vegyes konstrukciót képez a *rokontartás*. A tartás maga, bár kétségtelenül vagyoni értékkel bír, ami által a tágabb vagyoni jog fogalmi körébe sorolható, ugyanakkor személyi jogviszonyhoz hasonló jellegzetességekkel is rendelkezik, hiszen a cél a rászoruló rokon megfelelő életvitelének biztosítása. Maga a rászorultság pedig a jogosult személyéhez kötődik, más részére nem engedhető át, nem idegeníthető el. Ezen jellemzői alapján szintén elkülönül a tisztán vagyoni jogviszonyoktól, aminek elsődleges célja a felek között fennálló tulajdoni és a hozzá

¹⁰ Jelen részben nem kerül külön kiemelésre a kapcsolattartás, mert a gyakorlatban legtöbbször a szülői felügyelet rendezésével együtt kerül eldöntésre, illetve a megállapodásokban is együtt kerül rendezésre.

¹¹ Lásd részletesen KÖVESNÉ KÓSA Zsuzsanna: A házastársak egymás közötti szerződése. *Közjegyzők Közlönye* 2018/1., 17–27.

¹² Lásd például Ptk. 4:170. §, Ptk. 4:210. §, Ptk. 4:217. § (3) bekezdés.

kapcsolódó egyéb jogosultságok és kötelezettségek rendezése. A rokontartásra vonatkozó megállapodások főszabály szerint szintén nincsenek alakszerűséghez kötve, kivéve a felek azon megállapodását, amikor *egyszeri, nagyobb értékű szolgáltatással* kívánják rendezni a tartást. A CsJK ez esetben megköveteli a közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalást, sőt a gyermektartás esetében a gyámhatóság vagy bíróság jóváhagyását.¹³

A rokontartás körében kötött kontraktusok legjellemzőbb formái a házastársak, bejegyzett élettársak vagy de facto élettársak között létrejövő *tartási szerződések*, valamint a *gyermektartási és szülőtartási megállapodások*. Sokszor ezen megállapodások célja, hogy a tartás egyszeri nagyobb szolgáltatással kerüljön kiváltásra, amely esetekben már inkább a vagyoni jogi jellege dominál ezen kontraktusoknak. A házastársak, bejegyzett élettársak vagy de facto élettársak vagyoni rendezése során ugyanis számos esetben fordul elő, hogy a fél lemond a közös vagyon réséről, amiért cserébe nem érvényesítenek vele szemben tartási igényt.¹⁴ Fontos azonban kiemelni, hogy a tartásnak a közös vagyon rendezésébe történő beszámítása csupán egy elszámolási viszonyt eredményez az érintettek között. A tartás nem része a közös vagyonnak, az a kötelezett külön – saját – vagyona terhére történő vállalása alapján jár a jogosultnak, ebből következően vagyontételként nem számolható el.¹⁵

Hasonlóan vegyes jellegű terület a *lakáshasználatot rendező megállapodások* köre. A felek közös lakására vonatkozó speciális szabályozás kidolgozását az ebbe a szükségessé, hogy az adott lakás mindig a család közös otthonaként funkcionál, ami a családi élet és a gyermekek felnevelésének színtere. Éppen ezért a jogalkotó fokozottabb védelemben részesíti ezt a közös otthont és a lakás használatához fűződő jogot elkülönítetten kezeli az egyéb vagyoni viszonyok rendezésétől.¹⁶ A használati jog mindig személyhez tapadó jogosultság, mely elsősorban a tulajdonost illeti meg,¹⁷ de a használati jog gyakorlása a tulajdonos akarata vagy jogszabály alapján más személynek is átengedhető. Ha viszont a tulajdonos helyett más gyakorolja a használat jogát, akkor köteles ezért díjat fizetni.¹⁸ A CsJK speciális szabályozása elismeri, hogy a lakás használatára vonatkozó jognak vagyoni értéke van, azonban ezt a vagyoni mérlegbe beállítani továbbra sem lehet.¹⁹ Ugyanaz tehát a helyzet ebben az esetben is, akárcsak a tartási megállapodásoknál, ennek értelmében ezek a szerződések is elválaszthatóak tisztán vagyoni jogi kontraktusoktól. Mindezek alapján elmondható, hogy a családtagok közötti kontraktuális viszonyok három csoportba sorolhatóak:

¹³ Ptk. 4:32., Ptk. 4:89. § és Ptk. 4:217. § (2) bekezdés.

¹⁴ KÓSA: i. m. 26.

¹⁵ KÓSA: i. m. 26.

¹⁶ BARZÓ: i. m. 219.

¹⁷ Ptk. 5:21. §

¹⁸ PUSZTAHELYI Réka: A közös tulajdon. In: Barzó Tímea – Papp Tekla (szerk.): *Civilisztika II. Dologi jog – Felelősségtan*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 71.

¹⁹ BARZÓ: i. m. 237.

- 1) A személyi viszonyokat rendező megállapodások, amelybe elsősorban a szülői felügyelettel és kapcsolattartással kapcsolatos megállapodások tartoznak bele.
- 2) A vagyoni jogi kontraktusok, amelyek közé elsősorban a párkapcsolatban élők vagyoni viszonyait az életközösségük idejére, vagy annak megszűnése esetére rendező szerződések tartoznak.
- 3) A vegyes jellegű megállapodások, amelyekben a személyi és vagyoni viszonyok sajátosan vegyülnek. Ilyennek tekinthetők a rokonságra, valamint a lakáshasználatra vonatkozó megállapodások.

2. Tartalom szabadság a családtagok közötti megállapodásokban

A családtagok közötti szerződések esetében a tartalom szabadság igen nagy fokú, hiszen a felek ilyenkor a saját egyéni életviszonyaikhoz kívánják igazítani a megállapodás tartalmát, élve a diszpozitivitás adta lehetőséggel.²⁰ Éppen ezért a jogalkotó kötelező tartalmi elemeket nem határoz meg egyik megállapodás esetében sem. Ez a nagy fokú diszpozitivitás a magánautonómia biztosításának eszköze, a jogalkotói cél ugyanis az jelen esetben, hogy a családi kapcsolatokat, mint a magánszemélyek legbensőségesebb viszonyát a felek saját maguk rendezzék. Fontos azonban, hogy a felek legalább a legalapvetőbb kérdéseket tisztázzák a megállapodásukban, amire a jogirodalom a vagyoni jogi szerződések kapcsán fel is hívja a figyelmet.²¹ A legalapvetőbb kérdések tisztázásának elmaradása ugyanis a konszenzus hiányát is eredményezheti a felek között, hiszen éppen a lényeges kérdésekben nem egyeznek meg. A Ptk. pedig rögzíti, hogy a szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges és a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges.²² Ebből tehát arra is lehet következtetni, hogy a minimális tartalom hiánya nem a megállapodás érvénytelenségét, hanem a nemlétezését eredményezi.

A minimális tartalom megítélése eltérő a családtagok közötti megállapodások különböző típusaiban. A családtagok közötti vagyoni jogi szerződések között az egyszeri szolgáltatásra irányuló szerződések esetében maga az adott szerződéstípus az, ami meghatározza ezt. Ennek megfelelően a családtagok közötti adásvételi szerződésben azon túlmenően, hogy rögzíteni szükséges, magát a tulajdonát ruházási szándékot, ingatlan esetében a XXV. számú PED-nek megfelelő minimális tartalmi elemek is meg kell jelenjenek a felek megállapodásában.

A Ptk. 4:63. § szerinti vagyoni jogi megállapodások esetében a jogalkotó azt a kritériumot támasztja, hogy azt a vagyoni jogi rendszert szükséges feltüntetni, amelyet a törvényes vagyoni jog szabályai helyett a szerződésben meghatározott időponttól életközösségük időtartama alatt a vagyoni viszonyaira alkalmazni kíván-

²⁰ BARZÓ Tímea: A szerződési szabadság korlátai a házassági vagyoni jogban. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege Duce, Comite Familia. Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2017, 33.

²¹ CSÜRI Éva: *Házassági vagyoni jog az új Ptk-ban*. Opten Kiadó, Budapest, 2016, 330.

²² Ptk. 6:63. § (2) bekezdés.

nak. Az eltérő vagyoni jogi rendszer rögzítése azonban kiterjedhet a felek teljes vagyonyára, de akár egy-egy vagyontárgyra is.²³

A felek vagyoni viszonyainak felszámolására irányuló megállapodásokban a tartalom szabadság szintén sajátosan érvényesül, sokszor ugyanis a felek azt vitatják, hogy a közös vagyont megosztó szerződés nem tartalmaz vagyommérleget, illetve, hogy nem tartalmaz minden vagyonelemet. A Kúria ezzel összefüggésben számos esetben rámutatott arra, hogy nem teszi vitathatóvá a közös vagyont megosztó megállapodást az, hogy a szerződésben foglalt vagyონrendezés nem teljes körű, mert valamely vagyontárgyra, közös adósságra vagy pótlási, illetve megtérítési igényre nem tér ki. A kihagyott vagyonelemek vonatkozásában a felek ugyanis újraszerveződhetnek, vagy azok sorsáról a bíróság is dönthet.²⁴ Ezt meghaladóan a vagyommérleg sem tartalmi eleme a közös vagyont megosztó megállapodásoknak, ugyanis a tartalmi érvényességhez elegendő, ha a szerződésből a ténylegesen megosztott vagyontárgyak köre és a feleket egymással szemben terhelő birtokbaadási, illetve fizetési kötelezettségek köre és összege megállapítható.²⁵ Ha viszont a felek konkrét fizetési kötelezettségben nem állapodnak meg, csupán csak felsorolják a közös vagyón megosztásaként jóváírandó tételeket és ezek összegével kiszámítják az egymással szemben fennálló „tartozást”, de annak rendezéséről nem állapodnak meg, az nem keletkeztet jogcímet a követelésre. Ezt meghaladóan pedig, ha a megállapodásból nem tűnik ki a partnerek vagyoni jogi igényének akár csak egy részére vonatkozó végleges rendezési szándéka, az szintén nem tekinthető közös vagyont megosztó szerződésnek.²⁶

A szülői felügyelettel kapcsolatos megállapodásokban szintén nagy szerepe van a felek magánautonómiájának. A jogalkotó rendkívül nagy cselekvési szabadságot enged a feleknek, hogy biztosítani tudja a szülői szerep megfelelő gyakorlását, valamint a gyermek érdekének érvényesülését. Mivel a gyermek nevelése a szülők „közös ügye”²⁷ erre tekintettel a jogalkotó meghatározza, hogy a szülői felügyelet közösen illeti meg a feleket mindaddig, amíg eltérően meg nem állapodnak róla, vagy a bíróság másképp nem dönt. A megállapodásoknak tehát hasonló vonása ebben az esetben is, hogy a felek az egyéni életviszonyaikhoz igazítják a jogintézményt. Ennek megfelelően többféle döntési lehetőségük van: megállapodhatnak a szülői felügyelet együttes, közös gyakorlásáról, de akár fel is oszthatják az egyes szülőt megillető jogosultságokat és kötelezettségeket bármilyen módon. Arra is lehetőségük van azonban, hogy az egyik szülőt ruházzák fel a jogok és kötelezettségek kizárólagos gyakorlásával. A szülői felügyelettel kapcsolatos megállapodásoknál kiemelt jelentősége van a felek ráutaló magatartásának, hiszen a megállapodás akkor is létrejön, ha a felek kialakítják az egyéni életviszonyaiknak megfelelő gyakorlatot és ebbe hallgatólagosan beleegyeznek. Az így kialakított gyakorlatnak

²³ Vesd össze Ptk. 4:63. § (2) bekezdés.

²⁴ Pfv. II. 20.685/2007.

²⁵ Pfv. II. 21.525/2009.

²⁶ Pfv. II. 21.057/2009.

²⁷ BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2017, 408.

a jövőre nézve is kiemelt jelentősége van, ugyanis a bírói gyakorlat által kialakított elv szerint egy ilyen gyakorlatnál, ha utóbb a fél vitatja a szülői felügyelet gyakorlásának kialakult rendjét, akkor nem azt kell bizonyítania, hogy nála biztosított a gyermek kedvezőbb fejlődése, hanem hogy a körülmények megváltozása miatt a kért módosítás a gyermek érdekében áll.²⁸

A tartási megállapodások esetében is rendkívül nagy a felek cselekvési szabadsága, ami elsődlegesen arra irányul, hogy a tartás módját és mértékét szabadon határozhassák meg. Ezen megállapodások legáltalánosabb formája a „*a tartás elvállalása*”²⁹, amely alakszerűtlen jogügylet, így okiratba foglalás nélkül is érvényes lehet. A feleknek azonban lehetőségük van arra is, hogy a tartást egyszeri nagyobb szolgáltatás biztosításával rendezzék, mondhatni megváltják a jövőbeni tartási kötelezettséget. Ebben az esetben azonban már megjelennek a formai követelmények, ugyanis az ilyen megállapodásokat a házastársak, bejegyzett élettársak és de facto élettársak esetében közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba kötelesek foglalni a felek. A megállapodás fontos joghatása, hogy a juttatásban részesített fél a jövőben tartási követeléssel akkor sem léphet fel, ha arra a törvény alapján jogosulttá válik.³⁰ A gyermektartás esetében viszont, ha egyszeri nagyobb szolgáltatással kívánják a szülők rendezni a gyermektartást, akkor kötelező tartalmi elem annak az időszaknak a meghatározása, amelyet a juttatott szolgáltatás értéke fedez, illetve gyámhatósági vagy bírósági jóváhagyás szükséges az érvényességhez.³¹ Fontos további előírás az is, hogy a szülők megállapodása ellenére a bíróság akkor is megítélheti a gyermektartást, ha az a körülmények előre nem látható, lényeges változása miatt a gyermek érdekében vagy valamelyik fél súlyos érdeksérelmének elhárítása miatt indokolt.³² Ezek az előírások a gyermek érdekében érvényesülését hivatottak biztosítani.

A lakáshasználat szerződéses rendezése tekintetében szintén érvényesül a tartalomszabadság. A szerződés előzetesen és utólagos formában is megkötődhet. Az előzetes szerződésekhez formai követelményt társít a Ptk., kimondja ugyanis, hogy az ilyen kontraktusokat közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba szükséges foglalni.³³ Az azonban már a felekre van bízva, hogy a használat mely formáját kívánják rögzíteni szerződésükben, valamint az is, hogy az előzetes megállapodásuk kiterjed-e a jövőben megszerzendő közös lakásra is vagy sem, illetve

²⁸ BARZÓ i. m. 410–411.

²⁹ BARZÓ i. m. 251.

A Kúria Polgári Kollégiumának 113. számú jogegységi határozata alapján házastársi tartásdíj-fizetési kötelezettség vállalása érvényes lehet olyan volt házastárs javára is, aki a tartásra nincs rászorulva, vagy arra érdemtelen. Ilyen esetekben a tartásdíj leszállítása vagy a tartásdíj-fizetési kötelezettség megszüntetése viszont csak azon az alapon kérhető, hogy a kötelezettségvállalást követően az annak alapjául szolgáló körülményekben a lényeges változás állott be.

³⁰ Ptk. 4:32. § és Ptk. 4:89. §.

³¹ Ptk. 4:217. §.

³² Ptk. 4:217. § (3) bekezdés.

³³ Ptk. 4:78. § (1) bekezdés és Ptk. 6:517. § (1) bekezdés.

kiterjedhet arra a lakásra is, amire később a házasságkötésük idején meglévőt elcserélik.³⁴ Ez utóbbi eset kapcsán a házastársak esetében maga a Ptk. is rögzíti, hogy a szerződés hatálya az annak megkötésekor meglévő lakás helyébe lépett közös lakásra akkor terjed ki, ha a szerződés így rendelkezik.³⁵ Az utólagos lakáshasználatot rendező szerződéseknel még alaki követelményeket sem támaszt a jogalkotó, de ha a felek megállapodása harmadik személy jogait is érinti, akkor a szerződés hatályosulásához szükség van e harmadik személy hozzájárulására is.³⁶

Mindezek alapján úgy tűnhet, hogy a családtagok közötti megállapodásokban szinte határtalan a tartalomszabadság, azaz a felek azt foglalnak bele ezekbe a megállapodásokba, amit csak akarnak. A tartalomszabadság határtalansága azonban csak látszólagos, illetve eltérően alakul a különböző szerződéstípusokban. A vagyoni jogi megállapodásokban a tartalomszabadságnak elsősorban a családvédelmi érdekek, a másik fél anyagi kisemmizésének elkerülése, valamint a családtagokkal szerződéses viszonyban álló harmadik személyek védelme az, amely szükségessé teszi a különböző korlátok alkalmazását.³⁷ A többi megállapodásban – a szülői felügyeletet, tartást és lakáshasználatot rendező szerződésekben – pedig elsősorban a gyengébb fél védelme, valamint a családba tartozó gyermekek érdekei szabnak gátat a tartalomszabadságnak, sőt ezekben az esetekben a jogi védelem a konkrét családjogi rendelkezésekben is megjelenik az alapvető korlátozás mellett. A továbbiakban a tanulmány az alapelvek tartalomformáló hatásait vizsgálja.

3. A családjogi alapelvek tartalomformáló hatása

A családtagok közötti szerződések „*kettős természetű*” jogintézmények abban az értelemben, hogy egyfelől a kötelmi jogban érvényesülő szerződési szabadságra irányadó kötelmi jogi korlátok, másfelől a CsJK családjogi előírásai, követelményei is behatárolják a megállapodások tartalmát.³⁸ A jogalkotói szándék egyértelműen a felek magánautonómiájának biztosítása ezen megállapodások esetén, ami viszont sokszor ahhoz vezethet, hogy egyenlőtlen jogi helyzet alakul ki a családtagok között. A szerződéses rendezésmódok elsődlegességének biztosításával a jogalkotó célja, hogy a felek a saját egyéni életviszonyaikhoz igazodó rendezési módokat határozzanak meg, eltérve a jogszabály által biztosított megoldásoktól. A motiváció, a kiváltó ok, ami miatt a felek az eltérést választják azonban számtalan esetet ölelhet fel, és ezek a motivációk gyakran érzelmi alapúak, szemben az üzleti élet érdekközpontú indokaival.

³⁴ BARZÓ: i. m. 223.

³⁵ Ptk. 4:78. § (2) bekezdés

³⁶ BARZÓ: i. m. 225.

³⁷ BARZÓ Tímea: A szerződési szabadság korlátai a házassági vagyoni jogban. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege Duce, Comite Familia. Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábíán Eszter tiszteletére, jogászai pályafutásának 60. évfordulójára*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2017, 34.

³⁸ CSÚRI: i. m. 328.

A CsJK bevezető szakaszaiban megfogalmazott alapelvek olyan többletalapelvek, amelyek a családi viszonyok sajátosságainak a figyelembevételével kerültek kiemelésre.³⁹ Ezek az elvek nem újszerű elemek a családjogi szabályozásban, az idő folyamán a bírói gyakorlatból fokozatosan épültek be a joganyagba is. A CsJK négy alapelvet rögzít, még hozzá a házasság és család védelmének elvét, a gyermekek érdekének védelmét, a házastársak egyenjogúságának kívánalmát és a méltányosság és gyengébb fél védelmének biztosítását.⁴⁰

A *házasság és család védelmének elve* biztosítja, hogy a családi kapcsolatok megfelelő jogi védelemben részesüljenek, valamint, hogy a társadalmi és egyéni érdekek összhangjának biztosítása helyett a családon belüli érdekegyensúly érvényesüljön. A CsJK ezt nemcsak az elv deklarálásával, hanem a tételes joganyagba történő rögzítésével is számos esetben megvalósítja.⁴¹

A *gyermekek érdekének védelme* nemzetközi és hazai kíváncsolom egyaránt, amely a gyermek érdekeinek és jogainak fokozottabb érvényesülését teszi szükségessé, mert a gyermek – korából és helyzetéből adódóan – a családi kapcsolatokban eleve hátrányosabb pozícióban van.⁴²

Ezen alapelvhez kapcsolódóan megállapítható, hogy a jogalkotó konkrét normák útján is biztosítja az érvényesülést a megállapodások vonatkozásában. A szülői felügyelettel kapcsolatosan a Ptk. megköveteli, hogy a szülők bevonják a gyermeküket az őt érintő kérdésekben való döntésbe és biztosítaniuk kell, hogy az ítélőképesége birtokában lévő gyermekük a döntések előkészítése során véleményt nyilvánítasson, sőt a jogszabályban meghatározott esetekben együtt dönthessen. A gyermek véleményét korára, érettségére tekintettel megfelelő súllyal figyelembe is kell venniük, akár még a megállapodás kialakításakor is.⁴³ A gyermektartásra vonatkozó megállapodásokban az alapelv érvényesülése érdekében erőteljesen jelentkezik a bírói kontroll, az nem mellőzhető egyetlen esetben sem. A bíróságoknak az ilyen megállapodásokkal kapcsolatosan célszerű vizsgálni, hogy a gyermek kellő szintű megélhetésének biztosítása mellett melyek azok a méltányolható szempontok, amelyekre a szülők a kontraktus kialakításakor figyelemmel voltak, és hogy ennek fényében a törvényes mértéktől eltérő tartás jóváhagyható-e.⁴⁴ A lakáshasználatot rendező szerződések esetén a gyermek érdeke szintén megjelenik a tételes joganyagban. A felek közös gyermekének, illetve a kizárólagos jogcímmel rendelkező fél gyermekének önálló lakáshasználati jogot biztosít⁴⁵. Ezt meghaladóan kifejezetten az előzetes szerződések esetén mondja ki, hogy amennyiben a használatot előzetesen rendező szerződésben a felek megállapodnak a lakáshasználatra jogosult

³⁹ WEISS Emília: A Ptk. Családjogi Könyvéről. *Jogtudományi Közlöny* 2013/9., 407.

⁴⁰ Ptk. 4:1. §–4:4. §.

⁴¹ KÖRÖS: Alapelvek... 26.

⁴² KÖRÖS: Alapelvek... 27–28.

⁴³ Ptk. 4:148. §.

⁴⁴ BENCZE Lászlóné: Házastársi tartás a házasság felbontása esetén In: Kőrös Andtás (szerk.): A családjog kézikönyve. I. kötet, HVG-Orac, Budapest, 2007, 584.

⁴⁵ Lásd részletesen Ptk. 4:76. §.

gyermekük további lakhatásának kérdéséről a házasság felbontása vagy az életközösség megszűnése esetére, a szerződés az annak megkötését követően született gyermekükre is kiterjed. Amennyiben azonban a szerződésük nem tartalmazza ezt a kérdést, vagy a választott rendezési mód a lakáshasználatra jogosult kiskorú gyermekük megfelelő lakáshoz fűződő jogát sérti, akkor a bíróság a lakáshasználatot a szerződésben foglaltaktól eltérően is rendezheti.⁴⁶

A harmadik elv a *házastársak egyenjogúságának biztosítása*, amely nem a felek közötti szigorúan vett egyenlőséget, hanem mellérendeltségi viszonyt fejez ki, a jogok és kötelezettségek egyenlőségét. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a házassági kapcsolatban ne kerülhetne sor valamelyik házastárs jogainak korlátozására vagy az egyensúlyi állapottól való eltérésre.⁴⁷

A negyedik alapelv, a *méltányosság és a gyengébb fél védelme*, amely leginkább képes befolyásolni a családtagok szerződését. A méltányosság jogrendszerünk régóta létező eleme. Szladits Károly szerint a méltányosság „*egyediesítő jogszabály, amely bőven él a közvetett jogrendezés eszközeivel: kipuhatolni igyekszik a felek valódi akaratát, s ily módon simulékonyabb, de egyúttal bizonytalanabb is a szigorú jognál*”.⁴⁸ Eörsi Gyula is a szigorú jog ellentétpárjaként jellemzi a méltányosságot, megjegyzi ugyanakkor, hogy furcsa kettősség köti össze ezt a két elemet, hiszen „*ami méltányos az egyik félnek, az méltánytalan a másiknak*”.⁴⁹ Lábady Tamás is hasonlóan fogalmaz, amikor a méltányosságot olyan elemként jellemzi, amely képes a jogalkalmazás rugalmasságát biztosítani.⁵⁰ Az alapelv második fele a *gyengébb fél védelmének biztosítása*, amely szorosan összefügg a méltányosság gyakorlásával. A jog világában ugyan nehéz módot találni arra, hogy a szociális szempontok és kirívó egyedi körülmények is értékelésre kerüljenek a konkrét normákban. A korábbi magánjogi szabályozás neuralgikus pontja volt, hogy egyenlőnek tekintette a gyakran – gazdasági, szociális, képzettségi stb. szempontból – távolról sem egyforma esélyekkel rendelkező jogalanyokat.⁵¹ Az alapelv azonban lehetőséget biztosít ezen szempontok megfelelő korrekciójára, ami a családjogban inkább a koránál, egészségi állapotánál, lehetőségeinél fogva segítségre szoruló, kiszolgáltatott fél oldalán érvényesül.⁵²

⁴⁶ Ptk. 4:79. §.

⁴⁷ KÖRÖS András: Alapelvek. In: PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári Jog-Családjog*. HVG-Orac, Budapest, 2013, 29.

⁴⁸ SZLADITS Károly: *Magyar magánjog. Első kötet. Általános rész, személyi jog*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941, 144.

⁴⁹ EÖRSI Gyula: *Összehasonlító polgári jog – Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975, 440.

⁵⁰ LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Szent István Kiadó, Budapest, 2013, 174.

⁵¹ BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2017, 54.

⁵² BARZÓ Tímea: A családok védelmének megjelenési formái a 2013-as Ptk. Családjogi Könyvében. In: *Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2013*. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék (Szerbia), 2014, 246–247.

A CsJK szerint a családi jogviszonyokat méltányosan és az érdekei érvényesítésében gyengébb fél védelmét figyelembe véve kell rendezni.⁵³ Kőrös András kiemeli, hogy a méltányosság alkalmazásának megvannak a határai:⁵⁴

- egyrészt a méltányosság csak kivételes lehet a szigorú jog alkalmazása alól,
- másfelől a méltányosság gyakorlásakor az eset összes körülményét kell értékelni, mert az egyik féllel szemben gyakorolt méltányosság nem vezethet a másik féllel szembeni méltánytalansághoz,
- a méltányosság alkalmazhatóságára a jogszabálynak kell felhatalmazást adnia,
- a méltányosságnak a bíró kezébe adott eszköznek kell lennie, hiszen csak a bíró képes a szükséges tényállás felderítésére és az eltérő érdekek mérlegelésére.

Azáltal, hogy a jogalkotó jogszabályi szintre emelte és általánossá tette ezen alapelvek alkalmazhatóságát, elérte, hogy a jogi védelem minden családjogi jogviszonyra kiterjedjen, beleértve a családtagok közötti megállapodások minden formáját. Ez a megoldás azonban kollíziót idéz elő a szerződési szabadság elvével, amit a bírói gyakorlat a szerződési szabadság elvének javára oldott fel, ugyanakkor a szülői felügyelettel kapcsolatos megállapodásokban biztosítja a bírói beavatkozás lehetőségét, amiben tetten érhető a méltányosság és gyengébb fél védelmének érvényesítése.⁵⁵ A felek megállapodásán alapuló szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása akkor kérhető a bíróságtól, ha azok a körülmények, amelyeken a szülők megállapodása alapult, utóbb lényegesen módosultak, és ennek következtében a megváltoztatás a gyermek érdekében áll. Nem hivatkozhat azonban a körülmények megváltozása folytán a gyermek érdekében az a szülő, aki a változást felróható magatartásával maga idézte elő, így különösen, ha a gyermeket jogosulatlanul vette magához vagy tartja magánál.⁵⁶ Ugyancsak hasonló szabállyal találkozunk a rokon-

⁵³ Ptk. 4:4. §.

⁵⁴ KÖRÖS András: A méltányosság a házassági vagyoni jogban. *Bírak Lapja* 1999/3., 13–14.

⁵⁵ A méltányosság lényege a családjogban az érintett felek szempontjainak kölcsönös figyelembevétele. A cél ebben az esetben nem a jogviták „győztes-vesztes” alapú rendezése, hanem inkább a kulturált, minden félnek megbékélést hozó eredmény elérése. Éppen ezért a jog szabályaihoz való szigorú ragaszkodás az egyik féllel szemben méltánytalansághoz vezethet. Emellett ezekben a jogvitákban nagy nehézséget okoz a bonyolult viszonyrendszerek feltárása, ami szükségessé teszi az egyedi körülmények fokozottabb értékelését. A megállapodások segíthetik az érdekek érvényesülését és az egyéni életviszonyok kialakítását, mivel azonban zömében tartós állapotokat rendeznek (főképp a szülői felügyelet, tartás és lakáshasználat tekintetében), ezért a körülmények megváltozása és ennek értékelése túl kell, hogy mutasson a szerződések előírásaihoz való ragaszkodáson. Éppen ezért fontos, hogy a jogalkotó a méltányosságot beépítse a tételes joganyagba, és biztosítsa ezen körülmények értékelését a szerződésben rendezett viszonyok megváltoztathatósága által. Ugyanakkor részletesen kitérek majd a vagyoni jogi szerződések kapcsán arra, hogy ott eltérően érvényesül a méltányosság megítélése. KÖRÖS András: Alapelvek. In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Jog-Családjog*. HVG-Orac, Budapest, 2013, 31.

⁵⁶ Ptk. 4:170. § (1) bekezdés.

tartás körében. Itt kimondja a Ptk., hogy ha a felek megállapodásán alapuló tartás meghatározásának alapjául szolgáló körülményekben olyan változás következett be, hogy a tartás változatlan teljesítése valamelyik fél lényeges jogi érdekét sérti, a tartás mértékének vagy szolgáltatása módjának a megváltoztatását lehet kérni. Nem kérheti viszont a megállapodáson alapuló tartás megváltoztatását az a fél, akinek a körülmények megváltozásának lehetőségével a megállapodás időpontjában számolnia kellett, vagy akinek a körülmények megváltozása felróható.⁵⁷

Nem találunk azonban családjog-specifikus szabályt a lakáshasználatot rendező megállapodásoknál, aminek következtében ezeknél a kontraktusoknál az általános kötelmi jogi előírások az irányadók. Ennek megfelelően itt is értékelést nyer a körülményváltozás, azonban ebben az esetben a bírói szerződésmódosítás feltételeinek megfelelően.⁵⁸ Eszerint bármelyik fél kérheti a szerződés módosítását, ha a felek közötti tartós jogviszonyban a szerződés megkötését követően előállt körülmény miatt a szerződés változatlan feltételek melletti teljesítése valamelyik fél lényeges jogi érdekét sértené, és

- a körülmények megváltozásának lehetősége a szerződéskötéskor nem volt előre látható,
- a körülmények megváltozását nem a fél idézte elő,
- a körülmények változása nem tartozik a rendes üzleti kockázata körébe.

A vagyoni jogi szerződésekkel kapcsolatban a jogirodalomban *Weiss Emília* arra az álláspontra helyezkedik, hogy a vagyontömeg szélesebb kizárása, azaz a vagyonekülönítés esetén sem szabad figyelmen kívül hagyni az egyik partnernek a család érdekében, illetve a másik partner zavartalanabb munkakörülményeinek megteremtésében való tevékenységet. Ezt meghaladóan pedig az ilyen szerződések alkalmasak lehetnek a hitelezők kijátszására, valamint előidézhetik a kötelesrész sérelmét is.⁵⁹ *Szeibert Orsolya* is kihangsúlyozza, hogy a szerződési szabadság nem lehet teljes körű a vagyoni jogi megállapodásokban, mert a jogviszony sajátosságai miatt szükség van a méltányosság és a gyengébb fél védelmének biztosítására.⁶⁰ Mindezen megállapításokkal szemben viszont a szerződéses vagyoni jogban csak nagyon kirívó esetekben alkalmazhatóak ezen alapelvek.

A vagyoni jogi szerződésekben a méltányosság eltérő megítélése abból ered, hogy ott nem a felek közötti vagyoni egyensúly, mint inkább a szerződéses akarat érvényesülése a cél. Ez pedig szükségszerűen idézhet elő vagyoni egyenlőtlenséget. Emellett szintén fontos a szerződő felek motivációjának alapos feltárása, azaz, hogy mi vezette a feleket az esetlegesen kirívó tartalmú, akár a társadalmi értékítéssel is szembemenő megállapodások megkötéséhez. Az emocionális tényezőknek

⁵⁷ Ptk. 4:201. § (1) bekezdés.

⁵⁸ BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2017, 243.

⁵⁹ WEISS Emília: A családjogi törvény tervezett módosításához. *Jogtudományi Közlöny* 1986/3., 122.

⁶⁰ SZEIBERT Orsolya: A házastársak vagyoni jogi megállapodásai – különös tekintettel a családvédelmi érdekek érvényesülésére. *Jogok* 2005, 28.

kiemelt szerepe van, hiszen amíg minden rendben van a kapcsolatban és a felek ebben az állapotban kötik meg a megállapodást, bármely befolyásoló tényező nélkül, akkor az is méltánytalan helyzetet eredményezne, hogy később, az elmérgesedő viszonyban már méltánytalanságra hivatkozva támadják a szerződésüket. A vagyoni szerződés olyan kockázati elemet tartalmaz, amellyel a feleknek már a szerződés megkötésekor számolnia kell. Előfordulhat, hogy egyiküknek a megállapodástól várt vagyoni számításai beválnak, míg a másik fél – akár önhibáján kívül álló okokból is – hátrányosabb helyzetbe kerül. A méltányosság alapja az egyéniesítés, ennek megfelelően a célja annak elkerülése, hogy az absztrakt jogszabályi előírás alkalmazása adott esetben igazságtalan eredményre vezessen. A szerződés azonban konkrét módon, az egyéni igényekhez igazítva rendezi a jogviszonyt, amelyhez a bíróság és a felek kötve vannak. Következésképpen erősen megkérdőjelezhető a jogszabályok azon értelmezése, amely pusztán méltányossági alapon lehetővé teszi a szerződés előírásaitól eltérő jogrendezést. Ez ugyanis a méltányosság érdeki-egyenlítő céljának a feladását jelentené, ami azzal a következménnyel járna, hogy a felek nem bíznak kellőképpen a megállapodásban, hiszen a bíróság széles körben beavatkozhatna a szerződéses viszonyukba. Éppen ezért helytálló *Kőrös András* azon megállapítása, miszerint a méltányosság csak kivételesen alkalmazható a szerződéses vagyoni jogban.⁶¹ Ezt erősíti továbbá a Kúria ítélkezési gyakorlata is. A közös vagyont megosztó megállapodások megkötésére sokszor olyan körülmények között kerül sor, ahol a felek felfokozott hangulatban döntenek, ebből adódóan a személyes szempontok mellett az egyenértékűség kívánalma háttérbe szorul. Sok esetben a partner azt sérelmezi, hogy a szerződésben megállapított közös vagyoni jutójának mértéke nem felel meg annak a mértéknek, ami egy esetleges bírósági megosztás során neki jutna, ebből adódóan ő méltánytalan helyzetbe kerül.⁶² A bíróságoknak a közös vagyont megosztása során ténylegesen arról kell gondoskodni, hogy egyik fél se jusson méltánytalan vagyoni előnyhöz. Ez a kíváncsi azonban annak a méltánytalanságnak az elhárítására szolgál, melyet a közös vagyont megosztására vonatkozó általános szabályok alkalmazása az egyedi esetben jelenthet, ugyanakkor a bíróságot nem kötelezi arra, hogy érvénytelenségi ok hiányában a szerződés érvénytelenségének megállapításával biztosítsa a méltányosságot, tekintve, hogy az egyedi körülményeket, szempontokat a felek már figyelembe vették az akaratuk kialakításakor.⁶³ A vagyoni jogi ítélkezésben a méltányosság olyan korrekciós rendező elvként szerepel, amely kivételes esetekben ugyan, de alkalmas arra, hogy a családtagokra vonatkozó vagyoni jogban a nem vagyoni szempontok érvényesülését elősegítse. Ilyen szempont lehet például a közös vagyont megosztásakor az időmúlás és a vagyontárgyak értékének az ezzel összefüggő megváltozása, amely indokolhatja a méltányosság alkalmazását.⁶⁴ Más azonban a megítélése a bírói gyakorlatban a méltányossági klauzula alkalmazásának, ha a felek éltek a vagyoni jogi

⁶¹ KÖRÖS András: A méltányosság a házassági vagyoni jogban. *Bírák Lapja* 1999/3., 16–17.

⁶² Pfv. II. 21.556/2015.

⁶³ EBH 2001.530.

⁶⁴ Pfv. II. 21.581/2017.

rendezés eltérő szabályozásának lehetőségével, és vagyoni jogi szerződést kötöttek. A bírói gyakorlatban akkor kerülhet sor a méltányossági szabály alkalmazására ilyen esetekben, ha a szerződés valamilyen kérdést nem egyértelműen, vagy nem teljeskörűen rendez, és a bíróságnak kell a szerződés értelmezésével, illetve a hiányosságok pótlásával a jogvita rendezésének módját megtalálnia. A méltányossági klauzula alkalmazása azonban ezekben a kivételes esetekben is a szerződés teljesítését kell, hogy szolgálja, vagyis annak határt szab a felek szerződési akarata és a szerződés célja.⁶⁵ A méltányossági szabály alkalmazására tehát csak kivételesen, ennek megfelelően akkor kerülhet sor, ha a szerződés valamilyen kérdést nem egyértelműen vagy nem teljeskörűen rendez.⁶⁶ Az, hogy a házastársi közös vagyoni szerződés megosztása kirívóan méltánytalan vagyoni előnnyel, illetve hátránnyal járna-e, és hogy ennek kiküszöbölése miként történjék, valamennyi vagyontárgy számbavétele, a kölcsönös térítési igények tisztázása és a felek vagyoni illetőségének megállapítása alapján dönthető el.⁶⁷

A CsJK-ben rögzített alapelvekkel kapcsolatban fontos kitérni még arra a vitatható momentumra, hogy ezek az elvek kizárólag a CsJK által szabályozott jogviszonyokra irányadóak. A de facto élettársak vagyoni jogi megállapodásai azonban rendszertanilag nem a CsJK-ben, hanem a kötelmi jog szabályai között találhatók, így főszabály szerint a kötelmi jog általános előírásai vonatkoznak rájuk. Jogosan merül fel tehát a kérdés, hogy a CsJK alapelveinek tartalomformáló hatása kiterjedhet-e a de facto élettársak szerződéseire.

A Ptk. szabályaitól az életközösség idejére eltérést biztosító vagyoni jogi szerződésekre mindenképpen ki kell, hogy terjedjenek, ugyanis a de facto élettársak vagyoni jogi szerződésének tartalmát utalószabály⁶⁸ útján rendezi a jogalkotó, ami szerint a de facto élettársak minden olyan vagyoni jogi kérdésben megállapodhatnak, mint a házastársak. Ebből pedig logikusan következik, hogy a tartalomformáló, azt korlátozó tényezők köre is ugyanaz lesz. A vagyonszaporulatot – vagy vagyontársaság kikötése esetén a közös vagyont – megosztó megállapodásoknál is hasonló a helyzet, szintén találunk utalószabályt. A Ptk. 6:516 § (4) bekezdés – közvetett módon ugyan, de – a házastársi vagyontársaságban szereplő közös vagyoni megosztására vonatkozó normákat rendeli alkalmazni, amiből következően ebben az esetben is figyelembe vehetők a családjogi alapelvek.

Az egyszeri szolgáltatásokra vonatkozó megállapodások megítélése azonban eltérő az eddig kifejtettektől, ugyanis ott az értékelés alapja – még házastársak esetén is – a kötelmi jogi szabályozás, ami által kevésbé vehetők figyelembe a családjogi alapelvek.

⁶⁵ BDT 2010.2269.

⁶⁶ BH 2011.337.

⁶⁷ BARZÓ Tímea: A családjogi alapelvei és érvényesülésük nehézségei. *Miskolci Jogi Szemle* 2017/1. különszám, 51–52.

⁶⁸ Ptk. 6:515. § (2) bekezdés.

Összegzés

A szerződési szabadság érvényesülése fontos részét képezi a családtagok közötti szerződéses viszonyoknak. A családtagok közötti privátautonómia nehezen tűri akár a jogalkotói, akár a más módon történő beavatkozást, ugyanakkor adódnak olyan helyzetek, amik szükségessé teszik azt. A szerződési szabadság korlátai komplex rendszert képeznek a családtagok közötti szerződésekben. Ennek oka, hogy a korlátok által biztosított védelem két irányba hat: segítséget jelent egyfelől a kiszolgáltatott helyzetben lévő családtagnak, másrészt védelmet biztosít a családtagokkal üzleti kapcsolatban álló harmadik személyeknek. A komplexitás másik fontos oka a jogterületeken való áthatás, hiszen a vagyoni jogi megállapodások első sorban a családjog, másrészt viszont a kötelmi jog hatálya alá tartoznak. Ebből adódóan találunk olyan korlátokat, amelyek tisztán családjogi normákból erednek, illetve olyanokat is, amik kötelmi természetűek, ugyanakkor a családi jogviszonyhoz idomulnak. Tisztán családjogi korlátként értékelhetők a Családjogi Könyv elején elhelyezett alapelvek, különös tekintettel a méltányosság és a gyengébb fél védelmének szem előtt tartására. A tanulmány célja az volt, hogy bemutassa milyen komplex rendszert is alkotnak a családtagok között létrejövő szerződéses viszonyok és hogy a bennük érvényesülő szerződési szabadságnak – legfőképpen a tartalomszabadságnak – hogyan szab gátat a jogi szabályozásban megjelenő családjogi alapelvek összessége.

Felhasznált irodalom:

- [1] BARZÓ Tímea: A családjog alapelvei és érvényesülésük nehézségei. *Miskolci Jogi Szemle* 2017/1. különszám, 37–37.
- [2] BARZÓ Tímea: A családok védelmének megjelenési formái a 2013-as Ptk. Családjogi Könyvében. In: *Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2013*. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék (Szerbia), 2014, 241–270.
- [3] BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2017.
- [4] BARZÓ Tímea: A szerződési szabadság korlátai a házassági vagyoni jogban. In: Görög Márta – Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege Duce, Comite Familia. Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2017, 31–43.
- [5] BENCZE Lászlóné: Házastársi tartás a házasság felbontása esetén. In: Kőrös András (szerk.): *A családjog kézikönyve*. I. kötet, HVG-Orac, Budapest, 2007, 262–264.
- [6] BOROS Zsuzsa: A házastársak személyi viszonyai. In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Jog-Családjog*. HVG-Orac, Budapest, 2013, 67–70.

-
- [7] CSŰRI Éva: *Házassági vagyoni jog az új Ptk-ban*. Opten Kiadó, Budapest, 2016.
- [8] EÖRSI Gyula: *Összehasonlító polgári jog – Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.
- [9] Kövesné KÓSA Zsuzsanna: A házastársak egymás közötti szerződéseiről. *Közjegyzők Közlönye* 2018/1., 17–27.
- [10] KÖRÖS András: Alapelvek. In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Jog-Családjog*. HVG-Orac, Budapest, 2013, 21–33.
- [11] KÖRÖS András: A méltányosság a házassági vagyoni jogban. *Bírák Lapja* 1999/3., 13–24.
- [12] LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Szent István Kiadó, Budapest, 2013.
- [13] PAP Tibor: *A házasságon kívüli leszármazásra vonatkozó jogalkotás fejlődése. Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs publicata tanulmányosorozat*, Pécs, 1965.
- [14] PUSZTAHELYI Réka: A közös tulajdon. In: Barzó Tímea – Papp Tekla (szerk.): *Civilisztika II. Dologi jog – Felelősség*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 147–162.
- [15] SZEIBERT Orsolya: A házastársak vagyoni jogi megállapodásai – különös tekintettel a családvédelmi érdekek érvényesülésére. *Jogok* 2005/1., 25–37.
- [16] SZLADITS Károly: *Magyar magánjog. Első kötet. Általános rész, személyi jog*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941.
- [17] WEISS Emília: A családjogi törvény tervezett módosításához. *Jogtudományi Közlöny* 1986/3., 115–125.
- [18] WEISS Emília: A Ptk. Családjogi Könyvéről. *Jogtudományi Közlöny* 2013/9., 405–414.